

Kapak Konusu

Irak Yerel Seçimleri

Başbakan Maliki'nin Dava Partisi'nin büyük bir başarı kazandığı yerel seçimin sonuçları, Irak iç siyasetinde dengelerin yerini bulmasına yardımcı olacak.

Dr. Serhat ERKMEN
ORSAM Ortadoğu Uzmanı
serhaterkmen@orsam.org.tr

Kapak Konusu

IRAK'TAKİ YEREL SEÇİMİN SONUÇLARI ve SEÇİM SONRASI DURUMUN TÜRKİYE'NİN IRAK POLİTİKASINA ETKİLERİ

Local Election Results in Iraq and its Influence on Türkiye's Iraq Policy

Abstract

The Iraqi elections of January 31, 2009 can be considered as an experience of democracy for the state whose political structure scattered after the occupation. But this development doesn't mean that Iraq became democratized and all its issues are solved. Though the electoral process was quiet and centrist groups headed the poll, major issues such as Kirkuk, normalization, the hydrocarbon law and the constitutional amendments remain unsolved and cause uneasiness. Under these circumstances, the general elections to be held until the end of 2009 seem to increase in importance.

* Bu çalışmanın ilk hali, Şubat 2009'da ORSAM'ın internet sitesinde <http://www.orsam.org.tr/tr/gundemanalizgoster.aspx?ID=14> adresinde yayınlanmıştır.

Irak'ta yerel seçimlerin en önemli işlevlerinden biri, ülkede siyasal alandan dışlanmış grupların siyasal sisteme entegrasyonunu sağlamaktır. Yerel seçim Sünni Arapların sisteme entegrasyonundaki sorunların aşılması için çok önemli bir aşama olarak görülüyor.

Giriş

Irak'ta 31 Ocak 2009'da gerçekleştirilen yerel seçimler, ülkenin geleceğini etkileyecek yeni bir siyasi tablo ortaya çıkarmıştır. 2005 yılında yapılan ve hemen ertesinde Irak'ın bir iç savaşın pençesine düşmesinde rol oynayan önceki yerel seçimlerin aksine, bu seçimin Irak iç siyasetinde dengelerin yerini bulmasına yardımcı olması beklenmektedir. Ancak son altı yıl içinde; işgal edilen, siyasi kurumları ve devlet mekanizması altüst olan ve iç savaş yaşayan Irak'ta, sorunların kısa sürede sona ermesini ve sadece seçimlerle çözümlenmesini beklemek gerçekçi görünmemektedir. Yine de son yerel seçim Irak'taki siyasi tablo hakkında önemli ipuçları sunmakta ve Irak'taki siyasal eğilimlerin değişimine ilişkin önemli bilgiler vermektedir. Bu nedenle, çalışmamızda Irak'taki yerel seçimin önemi, sonuçları, analizi ve ortaya çıkan tablonun bölge ülkeleri ve Türkiye'ye etkileri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1. Yerel Seçimin Önemi

31 Ocak yerel seçimi Irak için basit bir mahalli idari seçimi değildir. Yerel seçimler genel seçimlerle karşılaştırıldığında daha az ciddiye alınmasına rağmen, Irak söz konusu olduğunda bu seçim en az yılsonunda yapılması beklenen genel seçim kadar önem taşımaktadır. Irak'ta yerel seçimleri böylesine önemli kılan nedenler şöyle sıralanabilir:

- Anayasaya göre federal bir devlet olan Irak'ta federalizmin temelini vilayetler oluşturmaktadır. Üzerinde uzun bir süre boyunca tartışmaların ve pazarlıkların yapıldığı vilayetlerin durumu ve vilayet konseylerinin yetkileri konusu, 31 Mart 2008 tarihinde sonuca bağlanmıştır. Buna göre 18 vilayetten oluşan Irak'ta vilayet meclisleri, yerel yasaları ve tüzükle-

ri yapmak; anayasa ve federal kanunlarla çatışmayacak bir biçimde idari ve mali olayları düzenlemek; ilgili bakanlıklarla uyumlu bir biçimde kalkınma planlarının genel hatlarını belirlemek; vali tarafından verilen bütçeyi onaylamak; bünyesindeki yerleşimlerin birleştirilmesi ve isimlerinin değiştirilmesi ile yeni yerleşim merkezleri kurma gibi tasarruflarda bulunma gibi yetkilere sahiptir. Yukarıdaki yetkilere sahip olan bir vilayetin kontrolünü elinde tutan grubun o bölgede siyasi yapının belirlenmesinde, demografik yapıda değişiklik yapılmasında, idari teşkilatlanmanın düzenlenmesinde, kaynakların dağıtılmasında ve çıkar gruplarının oluşturulmasında büyük bir güce sahip olabileceği söylenebilir. Bu durum özellikle Irak gibi yeni federe bölgeler kurulmasının tartışıldığı bir ülkede daha büyük önem arz etmektedir. Özetle, vilayet meclislerinin kontrolü uzun vadede Irak'ta yeni federal bölgelerin oluşup oluşmayacağını yakından etkileyecektir.

- Irak'ta yerel seçimlerin en önemli işlevlerinden biri, ülkede siyasal alandan dışlanmış grupların siyasal sisteme entegrasyonunu sağlamaktır. 2005 yılında yapılan yerel seçimlerin Sünni Araplar tarafından boykot edilmesi, bu grupların siyasal sürecin dışında kalmasına neden olmuştu. Ancak Sünni Araplar yerel seçimden sonra tavırlarını değiştirmiş ve sürece dâhil olmaya başlamışlardır. 2005 yılı sonunda yapılan genel seçimlere katılmış, ancak yerel seçim yapılmadığı için yerel siyasetteki dışlanmışlıktan kurtulamamışlardır. Bu nedenle yerel seçim Sünni Arapların sisteme entegrasyonundaki sorunların aşılması için çok önemli bir aşama olarak görülmektedir.
- Yerel seçim, yıl sonunda yapılması bekle-

Kapak Konusu

Ayrı listelerle seçime giren Şiiler arasındaki güç mücadelesi, merkezîyetçilik-federalizm ile milliyetçilik-İslamcılık eksenleri arasında şekillendi.

nen genel seçim için bir prova olarak da görülmektedir. Seçim sırasında ön plana çıkan stratejiler, siyasi ve toplumsal temalar, sloganlar, aday belirleme biçimleri, çıkar grupları ve rakipler arasındaki ilişkiler genel seçim atmosferini etkileme potansiyeli taşımaktadır. Önceki seçimlerin ortaya çıkardığı tablo Irak siyasetinin etnik ve mezhepsel bir tabana oturmuş olduğuydu. Bu taban üzerinde yapılan siyaset, İslamcı Şii Araplar ile Iraklı Kürtlerin koalisyonunu Irak iç politikasında hâkim konuma getirmişti. Ancak bu durumun 2005 yılından sonra en azından ülkenin kuzeyi dışında değişmeye başladığı gözlemlenmektedir. Yerel seçimler ise 2003 sonrası Irak'ta, siyaset yapma biçiminin artık değişmeye başladığını göstermesi ve seçim sonrası tablonun partilerin önümüzdeki dönemdeki hareket biçimlerinin belirlenmesinde etkili olması açısından önemlidir. Bu durum Irak'ta yeni siyasi mücadeleler ve hatta çatışmalar-

ra yol açma potansiyeli barındırmasına rağmen işgal sonrası Irak'ta ortaya çıkan etnik ve mezhepsel siyaset çizgisinin dengeye gelmesini sağlaması açısından önem taşımaktadır.

- Yerel seçimin işleyişinde sorunlar yaşanmasına rağmen Irak'ın işgalden sonra ilk kez sakin ve huzurlu bir seçim süreci geçirmesi uzun vadede ülkenin çıkarınadır. Ortadoğu'nun demokratikleşmesi için temel koşul olarak sunulan seçimler tek başına demokratikleşmenin göstergesi değildir. Ayrıca, yerel seçimlerin Irak'taki siyasal, toplumsal ve ekonomik sorunlara çözüm getirmesi de beklenmemelidir. Ancak otoriter bir rejimden işgal altında yönlendirmeli bir rejime geçen bir ülkede halkın sandık başına giderek tüm sorunlara rağmen seçimleri benimsemesi Irak'ın siyasal geleceği açısından önemli görünmektedir.

Önceki seçimlerin ortaya çıkardığı tablo Irak siyasetinin etnik ve mezhepsel bir tabana oturmuş olduğuydu. Bu taban üzerinde yapılan siyaset, İslamcı Şii Araplar ile Iraklı Kürtlerin koalisyonunu Irak iç politikasında hâkim konuma getirmişti. Ancak bu durumun değişmeye başladığı gözlemlenmektedir.

2. Seçim Süreci

Irak'ta 18 vilayetin 14'ünde yapılan seçimlere adayların ilgisi seçmenlerin ilgisinden fazla olmuştur.¹ Seçim yarışına toplamda 444 sandalye için 3912'si kadın 14431 aday katılmıştır. Çok sayıda parti ve listenin yarıştığı seçimlerde, partilerin ve listelerin çoğu ülkenin sadece bazı bölgelerinde seçime girmiştir. Bu durum yerel seçimler nedeniyle normal görünmesine rağmen aynı zamanda ülke siyasetinin etnik ve mezhepsel bölünmüşlüğüne halen devam ettiğinin ve çok az partinin (Maliki'nin Hukuk Devleti Koalisyonu ve Eyad Allavi'nin Irak Listesi hem güney hem de kuzeyde seçimlere katıldı) Irak'ın tamamında destek bulma arayışında olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir. Seçim sürecinde ön plana çıkan parti ve listeler arasında en önemlileri şunlardır: Hukuk Devleti Koalisyonu (Başbakan Nuri El Maliki'nin listesi), Mihrap Şehidi Koalisyonu (Abdülaziz El Hekim'in liderliğini yaptığı Irak İslami Yüksek Konseyi'nin listesi), Bağımsızlar Listesi (Sadr'a yakın adayların oluşturduğu grup), Irak Listesi (Eyad Allavi), Ulusal Proje (Eski Baasçıların desteklediği Salih Mutlak'ın grubu), Tavafuk ve Irak İslam Partisi (Adnan Duleymi ve Tarık El Haşimi'nin önderlik ettiği İslamcı Sünni Arapları) Reformist Cephe (Dava'dan kopan eski Başbakan İbrahim Caferi'nin grubu), Fazilet Partisi, Uyanış Konseyi.

Seçimlerin görece demokratik bir ortamda sakin ve olaysız geçmesi en çok dikkat çekilen konulardan biri olmuştur. Irak'ta işgalden sonra yapılan diğer referandum ve seçimlerle karşılaştırıldığında, 31 Ocak yerel seçimlerinin olaysız geçtiği söylenebilir. 2005'te yerel seçimler öncesinde ülke çapında 200'den fazla aday öldürülürken, bu

seçimde öldürülen aday sayısı 8'dir.² Ayrıca seçim günü seçim merkezlerine yönelik çok az sayıda şiddet eyleminin olması da dikkat çekici bir husustur. Önceki yerel seçimde çok sayıda saldırı gerçekleşmiş, bunun üzerine genel seçimlerde sandıkları, seçime giren gruplar korunmuştu. Oysa bu seçimde ülke çapında Irak polisi geniş çaplı tedbirler alarak güvenliği sağlamayı büyük ölçüde başarmıştır.

Ancak tüm bunlara rağmen ülke çapında seçime katılım beklenen oranlara ulaşmamıştır. 2005 seçiminde Sünni Araplar seçimi boykot etmesine rağmen katılım yüzde 58 olurken, bu seçimde boykot olmamasına rağmen katılım yüzde 51 düzeyinde kalmıştır.³ Sünni Arapların yoğun olarak yaşadığı Musul, Diyala ve Selahaddin gibi yerlerde katılım yüzde 50-60 arasında değişirken, önceki seçimlerde yüzde 60-80 arasında katılımın gerçekleştiği Şii nüfusun yoğun olduğu vilayetlerdeki katılım yüzde 40-50'lerde kalmıştır. Bununla birlikte, önceki seçimlerin meşruiyeti şiddetle eleştirilirken⁴ bu seçimdeki hatalara ve sorunlara rağmen seçimlerin meşruiyeti tartışma konusu olmamıştır. Bu durum Irak'ın siyasal hayatının normalleşme eğiliminde olduğuna dair bir gösterge olarak kabul edilebilir.

Seçime katılımın az olmasının son dönemdeki bazı gelişmelerden ve seçim sisteminden kaynaklandığı söylenebilir. Seçime katılımın az olmasının en önemli nedenleri arasında şunlar sayılabilir: (1) Seçim sisteminin karışık olması ve halkın kime nasıl oy vereceği konusunda yeterince bilinçli olmaması. (2) Seçmen listelerindeki karışıklıklar nedeniyle çok sayıda kişinin adlarının seçmen listesinde bulunmaması.⁵ (3) Seçim sırasında araç kullanımının yasaklanması ve

Kapak Konusu

Seçimin en önemli sonuçlarından biri de, aşiretçiliğin Irak siyasetinde yeniden ön plana çıktığının görülmesi.

sandıkların güvensiz olabileceği düşüncesi. (4) Siyasetçilere duyulan güvensizlik. (5) Halkın bir kısmının seçimin ülkedeki gidişatı değiştireceğine inanmaması.

Seçimde katılımın düşük olması konusunda yukarıda sayılan nedenlerin birinin ya da birkaçının belli başlı bölgelerde ön plana çıktığı ve seçmenlerin katılım oranını düşürdüğü söylenebilir. Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu'nun son birkaç aydır ülke çapında halkı bilinçlendirme kampanyası yürütmesine rağmen okuryazarlığın az olması (özellikle kırsal kesimlerdeki kadınlar arasında yüzde 70'lerin üstünde olması) halkın karmaşık oy verme biçimini anlayama-

masına neden olmuştur. Ancak seçim sırasında gözlemlenen en büyük sorun seçmen listelerindeki aksaklıklardır. Saddam Hüseyin zamanında verilmeye başlanan karneler aracılığıyla düzenlenen listelerde, ülkede yaşanan iç savaş nedeniyle göç eden insanların durumuna ilişkin bir düzenleme yapılamamış, böylece binlerce kişi mağdur olmuştur. Ayrıca, oy verme merkezleri arasındaki uzaklık da katılımı etkilemiştir. Seçim günü meydana gelmesi muhtemelen saldırılardan korkulduğu için uygulanan trafiğe çıkma yasağı sabah saatlerinde kaldırılmış olmasına rağmen, Irak halkı evlerinde oturmayı tercih etmiştir. Ancak seçime katılım az olmasına rağmen, seçim sonuçlarına gelen yerel itirazlar

Maliki'nin milliyetçi ve merkezîyetçi söylemleriyle İran etkisinin artmasından rahatsız olan ve federalizmle bölünmenin aynı anlama geleceğini düşünen Şiiler arasında bulunduğu desteği artırması, Kürtlerle giriştiği polemikte taviz vermemesi, Irak devletinin bir arada kalmasını isteyen Iraklılar tarafından çekici bulunmuştur.

dışında seçimin toptan reddedilmemesi, önceki seçimlerden önemli bir fark içermektedir. Bunun en önemli istisnası Anbar Vilayeti'nde Uyanış Konseyi ile Irak İslam Partisi arasındaki çatışma olmuştur. Uyanış Konseyi seçime hile karışması nedeniyle seçim sonuçlarını tanımaya çağını açıklamış,⁶ ancak seçimden Ulusal Uzlaşma grubunun galip kendisinin de ikinci çıkması sonucu, tehditlerinin gereğini yapmamıştır.

3. Seçimin Sonuçları

Seçim öncesi yapılan analizlerde Başbakan Maliki'nin Dava Partisi'nin seçimde başarı kazanması bekleniyordu. Sünni Araplar arasında ise bir mücadele olacağı belliydi. Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu tarafından yayımlanan sonuçlar seçimden Maliki'nin galip çıktığını göstermektedir. Başkent Bağdat dâhil olmak üzere Şii Arapların çoğunlukta olduğu 10 şehrin 9'unda en çok oyu alan Maliki, Kerbala'da ise üçüncü sırada kalmıştır. Son zamanlarda karşılaşmış olduğu tüm baskılara ve bunun sonucunda gücünü önemli ölçüde kaybetmesine karşılık Sadr'ın desteklediği bağımsız adaylar Bağdat, Zikar ve Misan vilayetlerinde Maliki'nin ardından ikinci olmuştur. Önceki seçimlerin ve Şii koalisyonlarının en güçlü partisi durumundaki Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi (İİDYK) ise Basra, Babil, Musanna, Nefes ve Kadisiye vilayetlerinde ikinci sırayı almıştır. Bağdat ve Basra gibi Irak'ın önde gelen iki kentinde Dava ile İİYK arasında oy farkı yüzde 25-30 arasında olmuştur. Dava ile diğer Şii partiler arasındaki fark, bazı vilayetlerde birkaç puan olurken bazı bölgelerde ise yüzde 30'ları bulmuştur. Bu durum Şiiler arasındaki güç dağılımında Maliki'nin ön plana çıktığını göstermektedir. Ancak, Maliki'nin seçimin he-

men sonrasında iddia edildiği gibi diğer partiler arasında bir uçurum olmadığı gözlenmektedir.⁷ Bazı vilayetlerde seçim sistemi nedeniyle vilayet meclislerinde çoğunluğu elde edebilmesine rağmen Dava'nın vilayet meclislerinde etkili olabilmesi için birçok yerde koalisyonlar kurması gerekecektir.

Benzer bir durum Sünni Araplar için de geçerlidir. Sünni Arapların çoğunlukta olduğu Selahaddin ve Diyala'da Irak İslami Partisi'nin oluşturduğu listeler seçimde başarılı olurken Anbar bölgesindeki şiddetin sona erdirilmesinde çok önemli rol oynayan Uyanış Konseyi, eski Baasçıların ardından ikinci sırayı almıştır. Musul'da ise El Hadba Ulusal Listesi oyların yüzde 48'ini alarak büyük başarı sağlamıştır. El Hadba'yı Musul'daki Kürt ittifakı izlemiştir. Son dönemde Irak'ın en sorunlu bölgelerinden biri olan Musul'da Araplar ile Kürtler arasında yoğun bir mücadele ortaya çıkması ve bu mücadele sonucunda vilayet meclisinin kontrolünün Araplara geçmesi ülkenin kuzeyindeki güç mücadelesi açısından büyük önem arz etmektedir.

4. Seçim Sonuçlarının Analizi

Seçimin ortaya koyduğu en önemli sonuçlardan biri, savaş sonrası Irak'taki güç mücadelesinin en temel özelliği olan mezhepsel ve etnik çatışmaya ek olarak, grup içi çatışmaların belirginleşmeye başlamasıdır. Gerçekleştirilen seçim bir yerel seçim olduğu ve iç savaşın yarattığı göç nedeniyle nüfus kompartımanlaştığı için, grup içi çatışmaların ön plana çıkması doğal bir olgu gibi görünse bile seçimin ülke çapında yarattığı etkiye bakıldığında tarafların iç çatışmalarının, birbiriyle çatışmalarının önüne geçtiği görülmektedir. Bu

Kapak Konusu

Türkiye'nin, Irak hükümetine ve merkezi hükümetin güçlendirilmesinden yana olanlara bugüne kadar vermiş olduğu desteği artırması gerekiyor.

çerçevede en dikkat çekici husus, Sünni ve Şii Araplar arasındaki sorunlar henüz çözülmeden bu iki grubun her biri içindeki ayrışmaların ve mücadelenin daha açık bir şekilde ortaya çıkmış olmasıdır. Söz konusu durum, önümüzdeki dönemde yeni ittifakların ve blokların ortaya çıkmasına neden olabilir.

4.1. Şiiler Arasındaki Güç Mücadelesi

Irak'ta Şii İslamcı partiler ittifak halinde seçime ilk kez bu yerel seçimde girmemiştir. Önceki yerel ve genel seçimlerde birlik mesajı vermek ve öncelikle sistemde hâkim konuma gelmek için birlikte seçime giren Şii partiler, bu kez ayrı hareket etmiştir. En önemlileri Dava, İİYK, Sadr'ın desteklediği bağımsızlar, Reformistler (Caferi)

ve Fazilet olmak üzere ayrı listelerle seçime giren Şiiler arasındaki güç mücadelesi iki ana eksende şekillenmiştir. Bu eksenlerden birincisi merkezîyetçilik-federalizm tartışması ikincisi ise milliyetçilik-İslamcılık tartışmasıdır.

Seçim sürecinde Maliki merkezîyetçi ve milliyetçi bir çizgiyi savunmuştur. İİYK ile seçim sürecinde girdiği seçimlerde dini sembollerin kullanılmasının yasaklanması tartışmasında, bu açıkça görülmüştür.⁸ Öte yandan seçim afişlerinde yerel adayların yanında Maliki'nin resimleri bulunurken İslamcı kökenden gelen diğer adayların posterlerinde dini imajlar açık ya da kapalı olarak sergilenmiştir. Seçimden başarısızlıkla çıkan İİYK ise daha gevşek bir federalizme ve di-

Yerel seçimlerde Maliki'nin yakaladığı hava devam ettirilebilir ve merkezi hükümeti güçlendirecek, etnik ve mezhepsel bölünmelerin üstünde bir işbirliği oluşturulabilirse, Irak'ın mevcut sorunlarına ilişkin çözümler üretilebilir.

nin rolüne vurgu yapmıştır. Aynı şekilde Basra merkezli 3 vilayetli federalizme vurgu yapan Fazilet Partisi de büyük bir başarısızlığa uğramıştır.

Seçim sonuçlarından da görüldüğü gibi, seçimin en başarılı partisi Başbakan Maliki'nin Dava Partisi olmuştur. Seçim yapılan 14 vilayetin 9'unda galip gelen Maliki, Sünni Arapların yaşadığı bölgelerde başarı gösterememesine rağmen bu bölgelerin bazılarında da seçime girmiştir. Maliki'nin başarısının arkasında yatan nedenler şöyle sıralanabilir:

- *Güvenliğin sağlanmasında kazanılan başarı:* Irak'ta son aylarda şiddet olaylarında azalma meydana gelmesi ve Maliki'nin Basra, Musul ve Amara'da güç kullanarak Sünniler ve Şiiiler arasında silaha başvuran gruplara büyük bir darbe vurması, uzun süredir şiddetin pençesinde kıvranan Irak halkının güçlü bir lidere duyduğu özlemi karşılamış gibi görünmektedir.⁹
- *Sadr ve İYK'nin zayıflamasından doğan boşluğu doldurması:* Maliki'nin operasyonları Sadr'ı zayıflatmaya ve Sadr'a destek veren bazı grupların pragmatik sebeplerle Maliki'ye dönmesine neden olurken, gerek vilayet konseylerinde gerekse meclisteki Şii milletvekilleri arasında aslan payını elinde tutan İYK'nin İran ile sıkı ilişkilerinin yarattığı rahatsızlık, federalizm konusundaki ısrarı, yerel yönetimlerdeki yolsuzluklar ve kötü performansından kaynaklanan tepkiler de Maliki'ye oy kazandırmıştır.¹⁰
- *Milliyetçiliğe yaptığı vurgu:* ABD ile güvenlik anlaşmasının imzalanması ve Irak'taki ABD varlığının sona erdirileceği yönünde oluşturan

imaj ve bu süreçte Maliki'nin iyi pazarlık yapan bir görüntü sergilemesi, onun "Irakçı" ve "milliyetçi" imajını güçlendirmiştir.¹¹

- *Irak'ı birarada tutma ve merkezîyetçilik vurgusu:* Milliyetçi ve merkezîyetçi söylemleriyle İran etkisinin artmasından rahatsız olan ve federalizmle bölünmenin aynı anlama geleceğini düşünen Şiiiler arasında bulunduğu desteği artırması, bu süreçte başta petrol ve Kerkük konuları olmak üzere Kürtlerle giriştiği polemikte merkezîyetçi tavrından taviz vermemesi, Irak devletinin bir arada kalmasını isteyen Iraklılar tarafından çekici bulunmuştur.
- *Aşiretlerin önemini kavraması ve bunu etkin olarak kullanması:* Seçim öncesi yapılan tahminlerde İYK'nin en azından Babil, Nəcəf, Kadisiye ve Zikar'da seçimi kazanmasına kesin gözle bakılırken, Dava'nın güçlenmesi bekleniyor ancak bu denli başarılı olacağı tahmin edilmiyordu. Irak'ta aşiretçilik gerçeğini anlayarak, pek çok yerde aşiretlerle iyi ilişkiler kurarak İslamcı söylemden Irak'ın tamamını kapsayan ve aşiretlere de avantajlar sağlayan bir noktaya geçmesi, Maliki'nin Irak'ın güneyinde oylarını artırmasının en önemli nedenlerinden biridir.¹²

4.2. Sünni Araplar Arasındaki Güç Mücadelesi

Seçimlerin ortaya koyduğu sonuçlardan birisi de Sünni Arapların yaşadığı bölgelerde ciddi iç çekişmelerin olmasıdır. Diyala, Anbar, Selahattin, Musul'da ortaya çıkan sonuçlar şu iki olguyu göstermektedir.

- Eski direnişçi gruplar siyaset sahnesine dönmek istemektedir. Ancak bunun için hükü-

Kapak Konusu

metteki Şiiilerle olduğu kadar diğer Sünni Araplarla da güç mücadelesine girmek zorundadırlar. Sünni Arapların da en az Şii Araplar kadar bölünmüş olduğu ve(Musul örneği bir kenara bırakılırsa) aldıkları oy oranlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Musul'da ortaya çıkan tablo kentin son yıllarda karşılaşmış olduğu özel durum nedeniyle farklılık arz etmektedir. Şii bölgelerinde olduğu gibi Sünni Araplar arasında da, daha güçlü konumda olan İslamcı partilerin güçlerini yitirdiği görülmektedir. Diyala ve Selahattin'de aşiretler, Baasçılar ve İslamcılar arasında kıyasıya bir yarış yaşanmıştır. Ancak, yine de 4 vilayetin ikisinde İslamcı partiler başarılı olmuşlardır. Mücadelenin Anbar ayağında ise az farkla milliyetçiler kazanırken aşiretler hemen arkalarından gelmiştir. Bu süreçte asıl ilginç olan, seçim sonuçları açıklanmadan önce aşiretlerin seçimlere hile karıştığını ve İslamcılarının birinci gelmeleri halinde silaha sarılacaklarını söylerken, milliyetçilerin galip çıkmasını kabullenmiş olmalarıdır. Bu durum, özellikle Anbar'da El Kaide'nin güçlendiği dönemlerde ciddi baskı altına alınan aşiretlerin İslamcı partilere karşı geliştirdiği tepkiyi göz önüne sermektedir.

- İkinci sonuç ise Musul örneğinde de açıkça görüldüğü gibi Kürtler ile Sünni Araplar arasındaki mücadelenin giderek yoğunlaşmasıdır. Musul'da 2005'te yapılan seçimi Sünni Arapların boykot etmesiyle vilayet meclisindeki 41 sandalyenin 31'ine Kürtlerin sahip olması uzun süredir gerginlik yaratmaktaydı. Musul'daki aşiretlerin bir araya gelmesiyle oluşan El Hadba'nın oyların yarısını alması Hıristiyanlarla ortaklık kuran Kürtlerin ise yüzde 25'te kalması, vilayet meclisinde Kürtlerin hâkimiyetini sona erdirmiştir. Musul, Irak'ın yakın tarihinde Müslüman Kardeşler ve Sünni Araplar arasındaki İslamcı akımların en önemli merkezlerinden biri olmasına rağmen seçimi milliyetçi bir pozisyon alan bir ittifakın kazanması son derece önemlidir. Ancak bu ittifakın en önemli nedeni Musul'da Kürtler ile Sünni Araplar arasında yaşanan çatışmadır. Giriş bölümünde de belirtildiği gibi vilayetlerin yetkileri dikkate

alındığında Musul'da Iraklı Kürtlerin kuzeydeki bölgesel yönetime bağlamak istedikleri bölgeleri alamayacakları ortaya çıkmaktadır. Bu durum Kürtler ile Araplar arasında şimdiden gerginliğe neden olmuştur. Kürtler seçime hile karıştığını ayrıca kuzeydeki bölgesel yönetime katmak isteyen bölgenin kendilerini seçtiğini belirtirken, Araplar da Musul'da seçimi kendilerinin kazandığını savunmaktadırlar.¹³ Benzer bir senaryonun Kerkük'te de yaşanması mümkündür. Kerkük'te ertelenen yerel seçimlerde yine bir Kürt-Arap düellosunun ortaya çıkması olasılığı son derece yüksektir.

Seçimin en önemli sonuçlarından biri ise aşiretçiliğin Irak siyasetinde yeniden ön plana çıktığının görülmesidir. Kerbala, Anbar ve Musul başta olmak üzere bazı bölgelerde aşiretler çok önemli rol oynamışlardır. Önceki seçimlerde de rol oynayan aşiretçilik, bu seçimin yerel seçim olmasının da etkisiyle kendisini daha güçlü bir biçimde hissettirmiştir. Ancak, aşiretçiliğin yükselişini sadece seçimlerin yerel karakterine bağlamak doğru olmayacaktır. Özellikle ABD'nin direnişçileri bastırmak için işbirliği yaptığı Uyanış Konseyi'ne bağlı aşiretlerin ilk kez girdikleri ve dağıntıklarından ötürü beklediklerini alamadıkları görülse de, genel seçimde aşiretlerin daha fazla güç kazanacağını söylemek mümkün olacaktır. Bunun yanı sıra Irak'ın güney vilayetlerinde parti bağları ya da yer altı örgütlenmeleri nedeniyle kendisine ait bir güç tabanı bulunmayan Dava Partisi'nin bazı önde gelen aşiretleri yanına çekmek için bir süredir gayret ettiği görülmektedir. Aşiretlerle hükümet arasındaki ilişki karşılıklı çıkarlara dayanmaktadır. Savaş sonrası ortamda dışlanan ve dağıtılan kaynaklardan yararlanamayan Şii aşiretler de bunun sorumluluğunu vilayet meclislerini kontrol altında tutan Şii partilerin tavırlarına bağlamaktadırlar. Ancak, bunun için buldukları çözüm, asıl kaynağı sağlayabilecek güç olan hükümet ile iyi ilişkilere sahip olmak yoluyla süreci tersine çevirmek ve kendilerinin çıkar sağladığı bir yapıyı temin etmektir. Aşiretlerin önemli bir kısmı İran'ın etkinliğine mesafeli duran, iktidarı seven ve Sadr ile sorun yaşayan bir yapıya sahiptir. İYK'nin dini çevrelerle, Sadr hareketinin de daha çok şe-

Kapak Konusu

hirli yoksullarla ilişkili olması karşısında, aşiretler de kendi çıkış yollarını aramaktadır. Bu noktada aşiretlerin merkezi otoriteyle güçlü ve sağlam ilişkiler kurduktan sonra bu ilişkiden elde ettikleri gelirleri ve avantajları lehlerine kullanma isteğinde oldukları da söylenebilir. Bu olgu, örneğin, Maliki'nin Necef'teki başarısında görülmektedir.

4.3. Maliki'nin Başarısının Olası Sonuçları

- İlk olarak hatırlatılması gereken husus yerel seçimin Irak'ın sorunlarına çözüm getiremeyeceğidir. Ancak, yerel seçimlerde Maliki'nin yakaladığı hava devam ettirilebilir ve merkezi hükümeti güçlendirecek, etnik ve mezhepsel bölünmelerin üstünde bir işbirliği oluşturulabilirse, Irak'ın mevcut sorunlarına ilişkin çözümler üretilebilir.
- Başbakan Maliki, 2 yıl önce başkentinin sokaklarını bile kontrol edemez, etkinliğini yitirmiş, güçsüz bir siyasi figür olarak görülürken, bugün güvenliği sağlayabilecek lider olarak gösterilmekte, merkezi gücün simgesine dönüşmekte ve siyasi karizmasını güçlendirmektedir. Ancak, bu dönüşüm önümüzdeki dönemde Şiiler arasındaki güç mücadelesini artıracak bir soruna dönüşebilir. Bugüne kadar Şiilerin ağırlıkta olduğu Irak hükümetlerinde gerek İbrahim Caferi gerek Maliki'nin başbakan olmalarının nedenlerinden belki de en önemlisi Sadrcılar ve İYK arasındaki çekişmede kimin başbakan olacağına belirle-nememesiydi. Bu belirsizlik yüzünden bu iki partiye göre daha zayıf olan Dava partisinin adayları İYK'yi dengeleyebilmek için diğer grupların desteğiyle başbakan olmuştu. Ancak, şimdi roller değişmiştir. Şiiler arasında birinci güç olarak çıkarak Dava partisi önemli bir kazanım sağlamıştır. Bundan sonraki seçimlere asıl aktör olarak girecek Dava partisi genel seçim öncesinde yeni bir ittifak stratejisi izlemek zorunda kalabilir.
- Irak'ta merkezi hükümeti güçlendirme ve ülkeyi etnik ve mezhepsel kategorilerle tanımlama çabasına karşı çıkma son dönemde ülke siyasetinin önemli temalarından biri haline gelmeye başlamıştır. Sünni ve Şii Arapla-

rın oluşturduğu 22 Temmuz Bloku adı verilen oluşumun Kerkük'ün kuzeydeki bölgesel yönetime dâhil edilmesine karşı çıkması son derece önemlidir. Ancak bu oluşum sadece Kerkük konusunda değil aynı zamanda ülkede siyasetin etnik ve dinsel kotalarla yapılmasına da karşı çıkmaktadır. ABD işgaliyle birlikte hem de Meclisin hem de vilayet konseylerinin etnik ve dini kotalarla yapılandırılması ülkedeki siyasi yapının etnik ve mezhepsel bazda organize olmasının en önemli nedenlerinden biri olmuştur. Bu bağlamda, Maliki'nin önündeki en ciddi konulardan biri, savaş sonrası Irak'ta görülen Şii-Sünni, Arap-Türkmen-Kürt yapılanmasının ötesinde geniş çaplı bir koalisyon oluşturma becerisini göstermesidir. Ancak bunun gerçekleşebilmesi için hükümetin özellikle Sünni Araplarla sıkı bir diyalog içine girmesi ve başta Sünni Arapları sistemden dışlayan uygulamalar olmak üzere anayasada ve yasaların uygulanmasında önemli değişikliklere gitmesi gerekmektedir.

Sonuç Yerine: Seçimin Türkiye'nin Politikalarına Etkisi

Yerel seçim sürecinde ortaya çıkan merkezîyetçi eğilim, işgalden bu yana Türkiye'nin savunduğu temel nokta olan Irak'ın toprak bütünlüğü ve siyasi birliğinin korunması yaklaşımının Irak'ta destek bulduğunu ortaya koymuştur. 2003'ten bu yana Irak'ta merkezi hükümet zayıflatılmaya çalışılmasına rağmen, Iraklıların tercihi çoğunlukla, güçlü bir merkezi yönetimden ve ülkenin toprak bütünlüğünden yanadır. Bu noktaya kadar Türkiye'nin çizgisinin haklılığı ortaya çıkmasına rağmen sözkonusu çizginin güçlendirilmesi için bazı ek tedbirlerin alınması yararlı olabilir:

- Türkiye, Irak hükümetine ve merkezi hükümetin güçlendirilmesinden yana olanlara bugüne kadar vermiş olduğu desteği artırmalıdır. Bunun için Arap dünyasında genellikle yalnız bırakılan Irak hükümetinin daha fazla desteklenmesi, bölge ülkeleriyle Irak hükümeti arasındaki soğukluğun giderilmesi için aracılık yapılması faydalı olabilir.
- Türkiye, başta ABD olmak üzere, Batı ülke-

Kapak Konusu

leri nezdinde de Irak'taki etnik ve dini kotaların kaldırılmasının önemini vurgulayabilir. Irak'ın zayıf bir federal yapıdan ziyade coğrafi bir federalizme sahip olması, bu süreçte de etnik ve dini kotaların kaldırılması ülke siyasetinin geleceği açısından önem taşımaktadır.

- Türkiye, Irak'ta ilişkide olduğu gruplara genel seçimlerde ittifak halinde hareket etmele-

rini ve merkezi yapıyı güçlendirecek oluşumlarla gerekirse seçim ittifakı yapmalarını önerebilir.

- Kerkük konusunda yakın dönemde ortaya çıkabilecek gerginlikte Irak hükümetinin arkasında durulması ve güçlü destek mesajları gönderilmesi yeni Irak denklemine Türkiye'nin çıkarları açısından faydalı olacaktır.■

DİPNOTLAR

- 1 Dohuk, Erbil, Süleymaniye ve Kerkük'te seçim yapılmamıştır. İlk üç vilayette seçim Mayıs ayında kuzeydeki bölgesel yönetimde yapılacak olan parlamento seçimleriyle birleştirilmiştir. Kerkük'teki seçim ise Kerkükle ilgili BM Raporu'ndan sonra ortaya çıkması beklenen yeni duruma göre yapılacaktır.
- 2 William Shawcross, "Democratic Dawn in Iraq," *The Guardian*, 3 Şubat 2009.
- 3 Monte Morin, "Iraq Vote Turnout Fails to Meet Expectations," *Los Angeles Times*, 2 Şubat 2009.
- 4 Omayma Abdel-Latif, "Desperate for Legitimacy," *Al-Ahram Weekly*, Sayı 724, 6 - 12 Ocak 2005.
- 5 Deborah Haynes, "Confusion Over Registration Restricts Turnout In Iraq Poll To 51%" *Times*, 2 Şubat 2009.
- 6 Fadhel al-Badrani, "Iraq Tribes Threaten to Take up Arms Over Poll" *Reuters*, 2 Şubat 2009, <http://uk.reuters.com/article/featuredCrisis/idUKL235966>
- 7 Alissa J. Rubin, "Maliki Party Seizes Victory in Iraqi Elections," *International Herald Tribune*, 5 Şubat 2009; Deborah Haynes ve Wail al-Obaidi, "Nouri Al-Maliki Coalition Scores Landslide Victory in Iraq Elections," *The Times*, 6 Şubat 2009.
- 8 Saif Hameed and Doug Smith, "Iraq Seeks Ban on Religious Imagery in Elections," *Los Angeles Times*, 4 Temmuz 2008.
- 9 Stephen Farrell, "Election: What the Papers Say," *The New York Times*, 2 Şubat 2009.
- 10 Sudarsan Raghavan ve Ernesto Londoño, "Iraqi Prime Minister Wins Key Provinces in Recent Elections," *Washington Post* 5 Şubat 2009.
- 11 Matthew Duss and Peter Juul, *The Fractured Shia of Iraq: Understanding the Tensions within Iraq's Majority*, Center For American Progress, Ocak 2009, s. 3.
- 12 Ned Parker, "Iraq's Provincial Elections Show The Power of the Tribe", *Los Angeles Times*, 3 Şubat 2009.
- 13 Ernesto Londoño, "In Iraq's North, Vote Tallies To Define Loyalties, Disputes," *Washington Post*, 2 Şubat 2009.